

ValorTech

ERA Chair for Food (By-) Products
Valorisation Technologies

MARJA- JA PUUVILJAKULTUURIDE VÄÄRINDAMINE

Teadur Reelika Rätsep, *PhD*

- ¹ *Polli aiandusuuringute keskus, aianduse õppe- ja
põllumajandus- ja keskkonnainstituut, EMÜ*
- ² *Toidu- ja kõrvalsaaduste väärindamise tehnoloogiate ERA
õppe- ja tehnoloogiate ERA (VALORTECH), EMÜ*

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

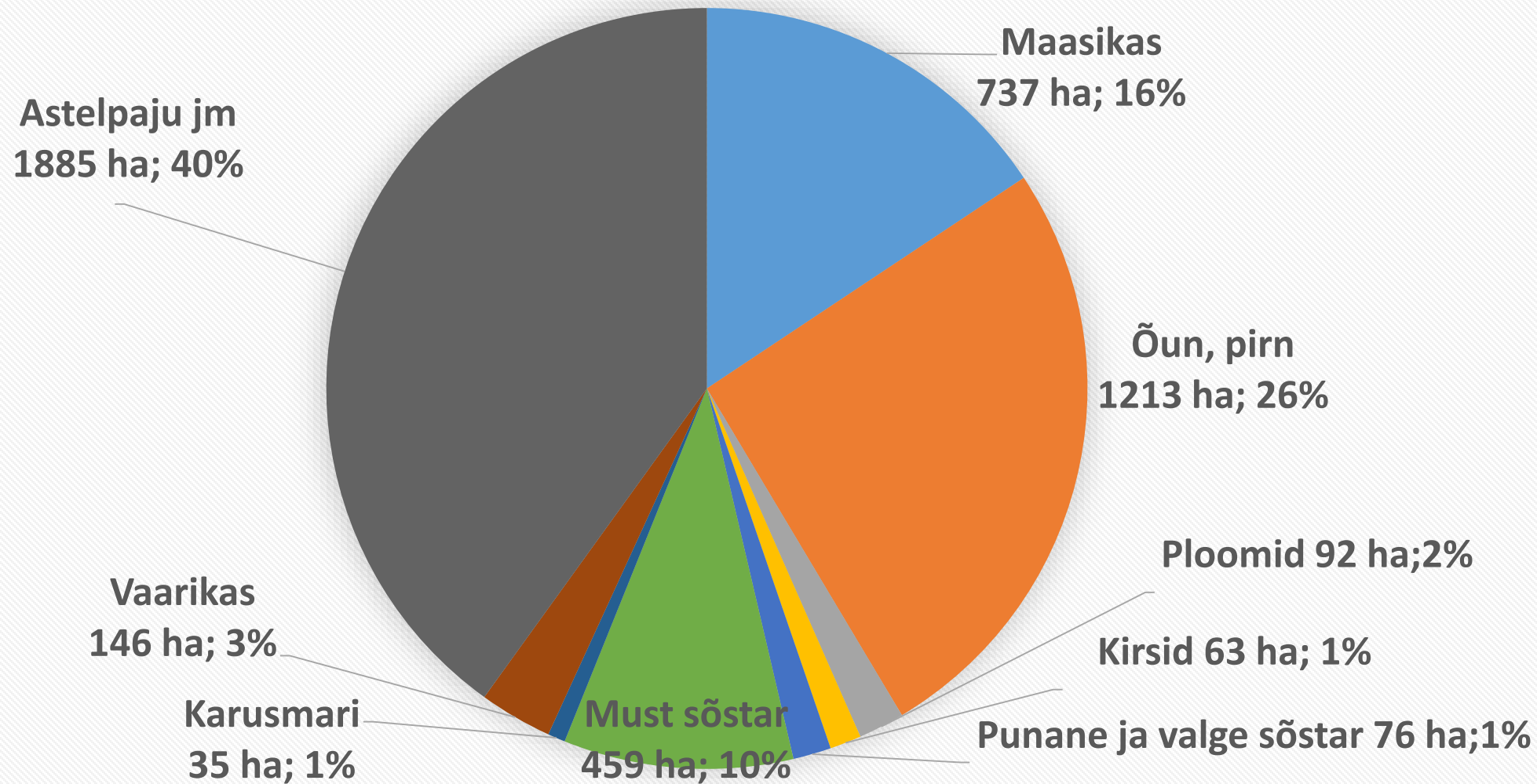
Eesti
tuleviku heaks

Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

www.emu.ee

Puuvilja- ja marjakultuuride kasvupinnad 2021

Väärindamine - millest me räägime?

Foto: R.Rätsep

Kõrvalsaaduseks (mitte jäätmeteks) võib pidada materjali, mis on saadud sellise tootmisprotsessi tulemusena, mille esmane eesmärk ei olnud selle materjali tootmine.

Allikas: Keskkonnaamet

<https://www.envir.ee/et/korvalsaadus>

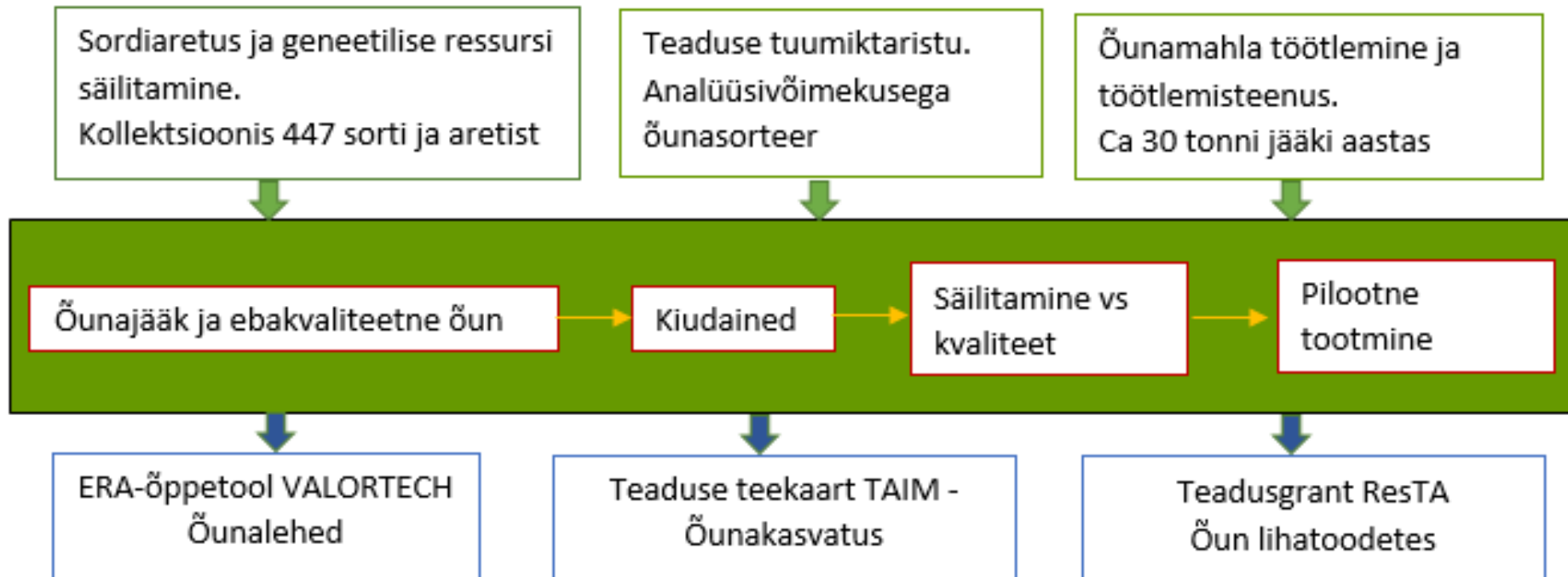

Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

www.emu.ee

"PlantValor – terviklik tootearendusteenus sünergias Polli aiandusuuringute keskuse traditsiooniliste tegevusvaldkondadega" (1.01.2020–31.08.2023)

Õunajääk ja ebakvaliteetne õun

www.emu.ee
Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

Õuna viljaliha ja pressjäagist valmistatud mahlajoogid ja kääritud

Õunapulbri lisandiga pagaritooted

Pressjäagi kasutamine pressvormimisel

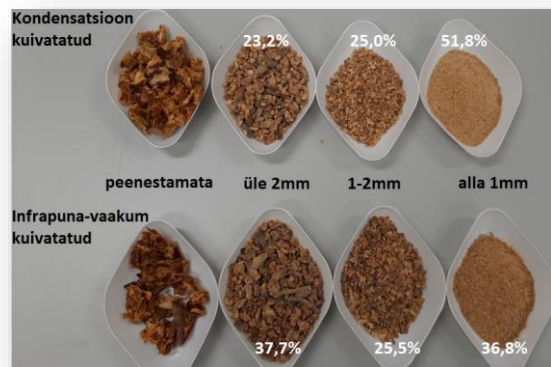

Seemned õli pressimiseks

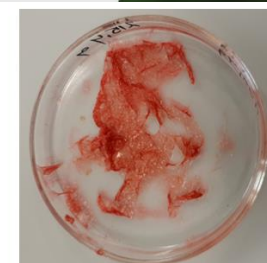
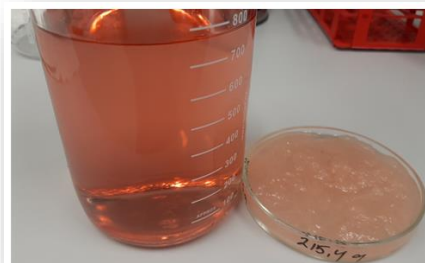

Mustsõstraekstrakt koos 10% pestud õuna viljaliha kiudainega

Mustsõstra ekstrakt koos 15% õuna koorepulbriga

Koorte ja viljaliha fraktsioonid kasutamiseks

Värvunud etanool ja toorpektiin, kuivanud pektiin

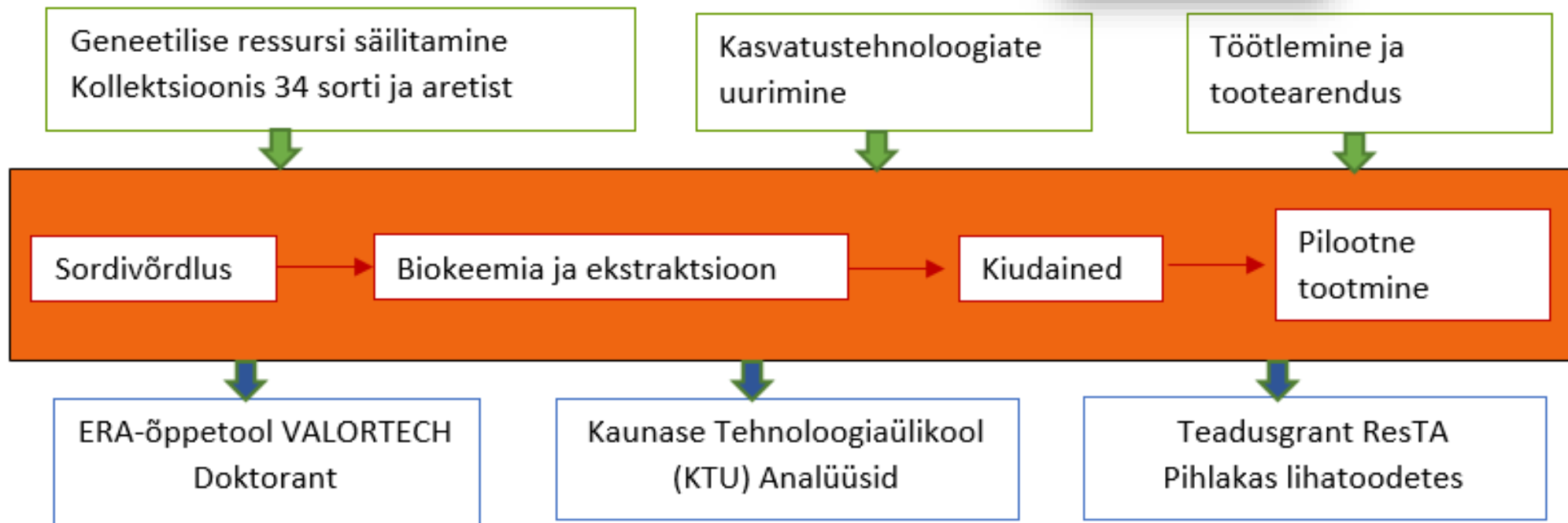

"PlantValor – terviklik tootearendusteenus sünergias Polli aiandusuuringute keskuse traditsiooniliste tegevusvaldkondadega" (1.01.2020–31.08.2023)

Pihlaka väärindamine (viljad, mahl, pressjääk)

Kuivatatud pihlaka pressjääk

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

www.emu.ee

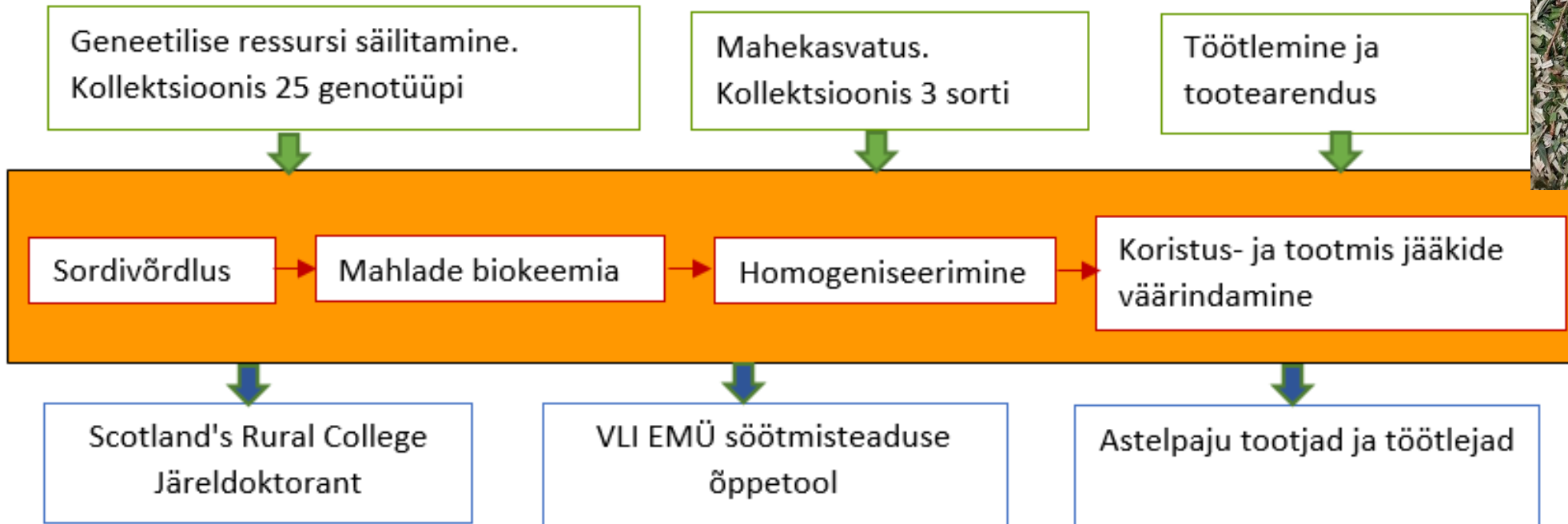
"PlantValor – terviklik tootearendusteenus sünergias Polli aiandusuuringute keskuse traditsiooniliste tegevusvaldkondadega" (1.01.2020–31.08.2023)

Astepalju väärindamine

(viljad, mahl, pressjäak, koristusjäak)

Foto: R. Rätsep

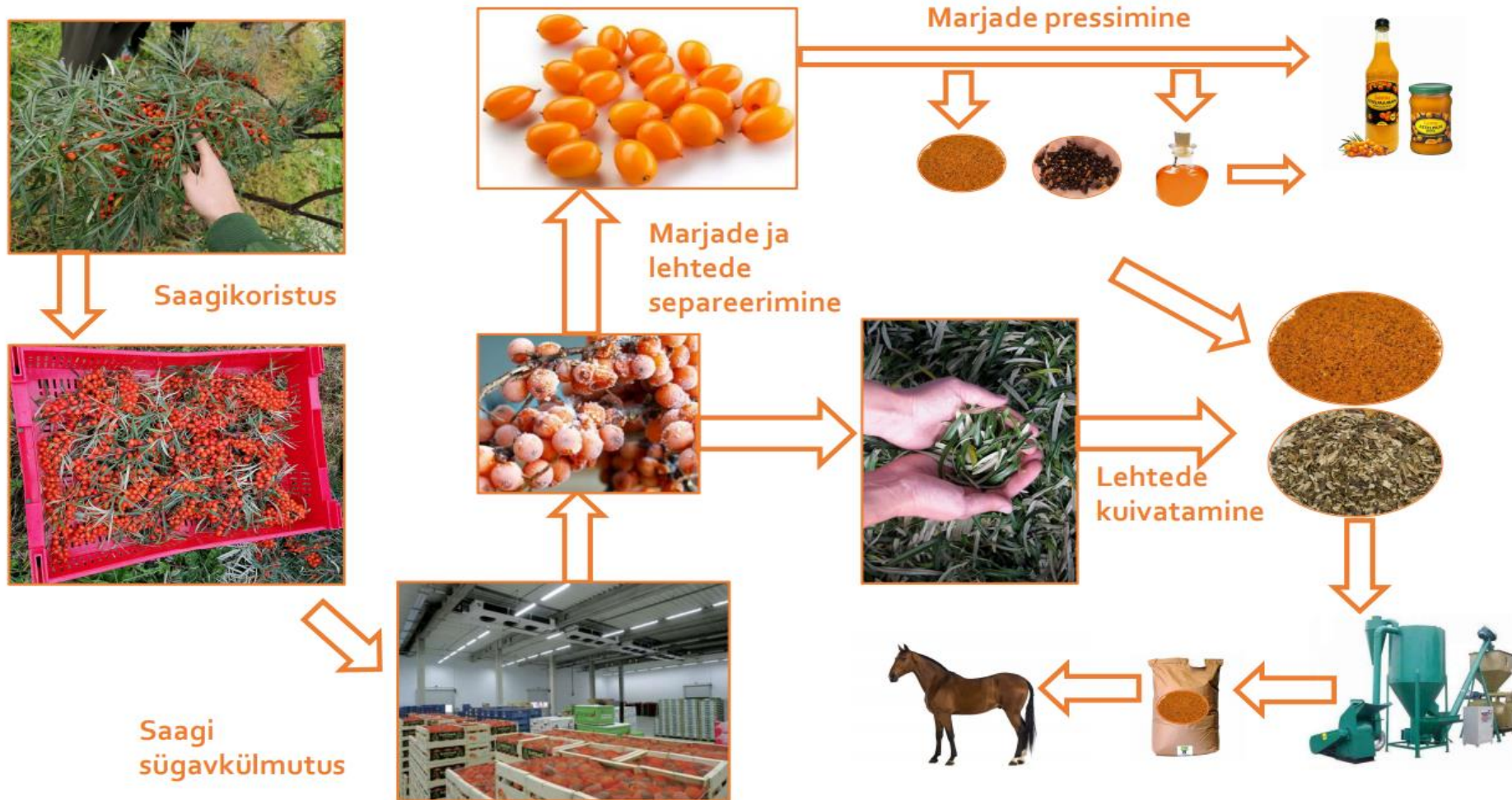

PRIA 16.2. Uute toodete, tavade, protsesside ja tehnoloogiate arendamise toetus
Taotleja: Trocos Trade OÜ; Partner: EMÜ (VL_ST, PKI_AN_PA)

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

Astelpajukasvatuse jääkide väärimine söödalisandina (01.01.2022-31.12.2024)

www.emu.ee

Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

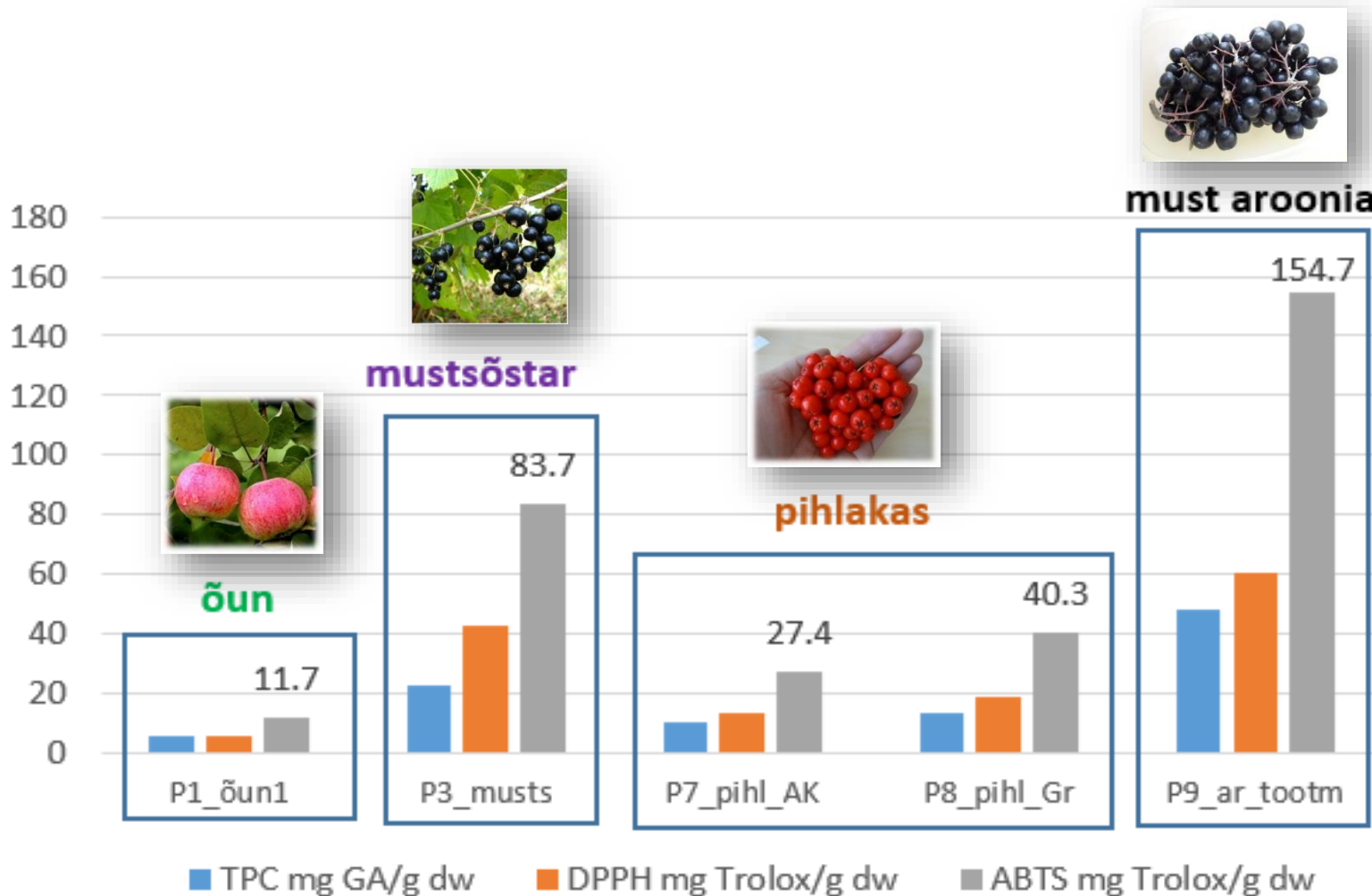
ResTA14 projekt „TAIMLOOMTOIT“ 2021-2023

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

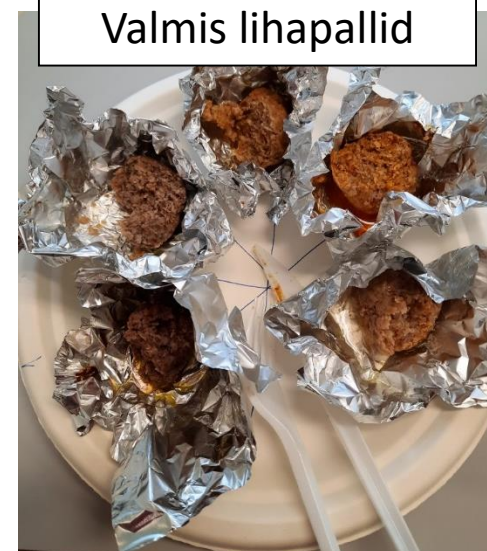

- Taimse tootmise kõrvalsaadused võivad olla hoopis rikkamad bioaktiivsete ainete poolest kui põhitooted, nt mahlad (Fierascu jt, 2020).
- Nt kiudained, pigmendid

Mõnede mahlatootmise kõrvalsaaduste polüfenoolide üldsisaldus (TPC) ja antioksüdatiivne aktiivsus (DPPH, ABTS), 2021

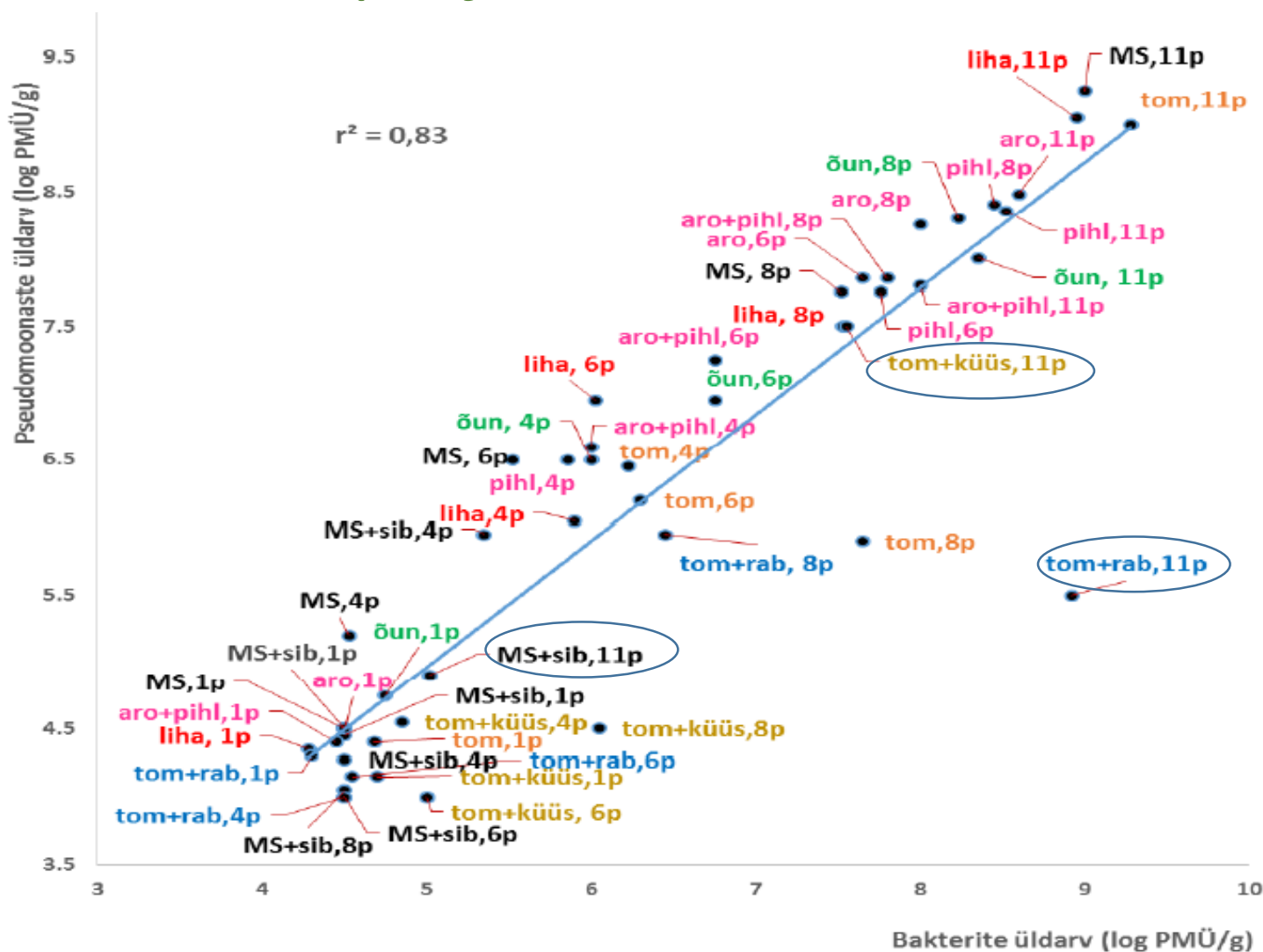
ResTA14 projekt „TAIMLOOMTOIT“ 2021-2023

Taimsete lisanditega lihapallide hindamine

Võtmesõnad: taimne toore; loomsed toiduained; täielik väärindamine; toidu kvaliteet ja ohutus; kompleksed analüüsid; uudsed meetodid;

ResTA14 projekt „TAIMLOOMTOIT“ 2021-2023

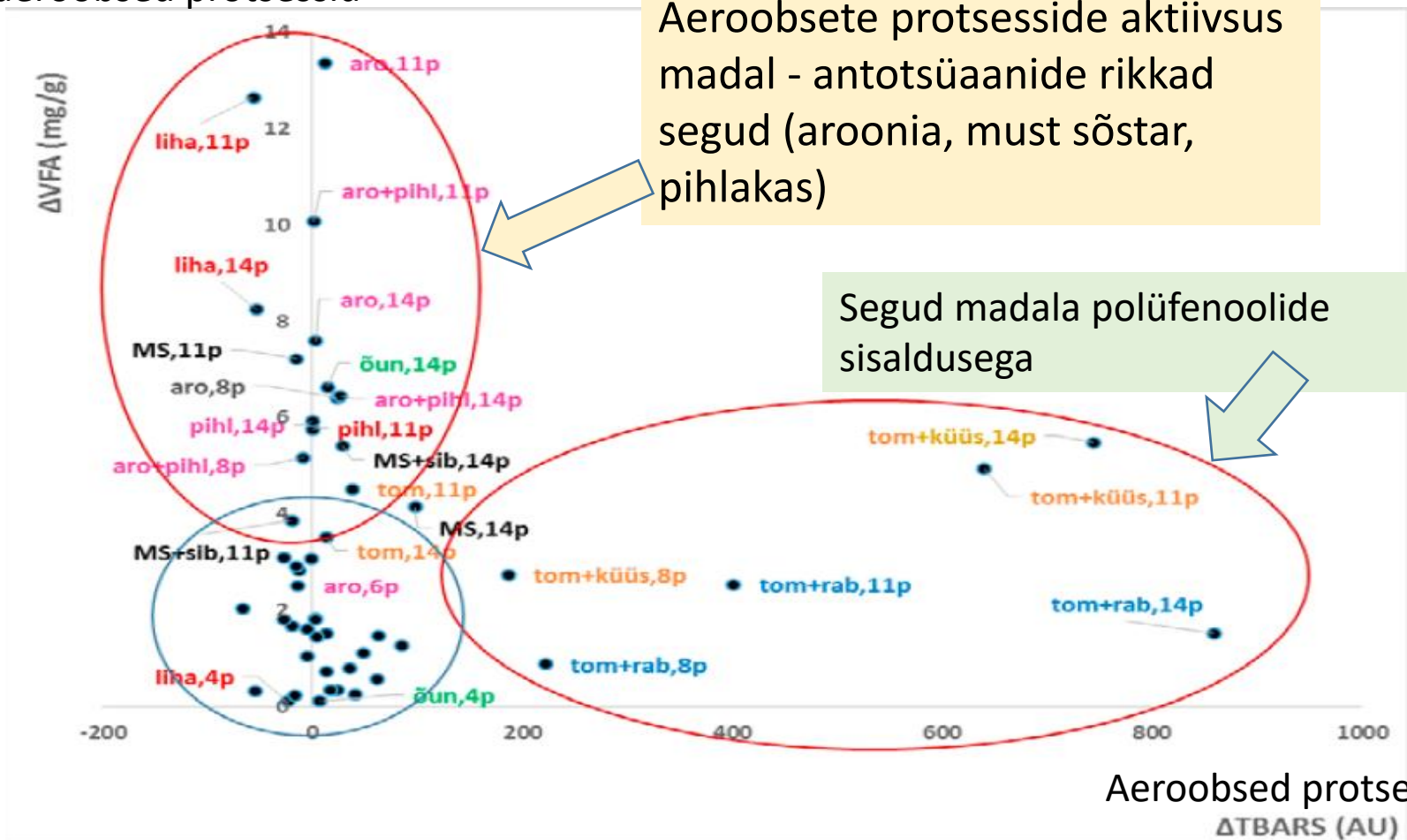

- bakterite kasvu pidurdamine lihatoodetes taimsete lisandite abil

Allikas: Püssa jt, 2022. Hakklihatoodete riknemise pidurdamine taimsete tootmisjääkidega. Terve Loom ja Tervislik Toit 2022 (55–70). Vali Press OÜ.

ResTA14 projekt „TAIMLOOMTOIT“ 2021-2023

Anaeroobsed protsessid

- Oksüdatsiooni-protsesside pidurdamine lihatoodetes taimsete lisandite abil

Allikas: Püssa jt, 2022. Hakklihatoodete riknemise pidurdamine taimsete tootmisjääkidega. Terve Loom ja Tervislik Toit 2022 (55–70). Vali Press OÜ.

„Uute puuviljakultuuride kasvatus-, koristus- ja töötlemistehnoloogiate arendamine“

- **Projekti koordinaator:** Seedri Puukool OÜ (Elmar Zimmer)
- **Projekti partner:** EMÜ, PKI, AN, Polli aiandusuuringute keskus (Liina Arus)
- **Projektiperiood (algus/lõpp):** 01.07.2016 – 31.12.2022
- **Rahastaja:** PRIA MAK 2014-2020 meede 16.2.

Projekti laiem eesmärk:

Tutvustada ja propageerida laiemalt mittetraditsioonilisi puuvilja- ja marjakultuure alates kasvatamisest ja sordi valikust kuni saaduste väärindamiseni

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

1. Moosid ja mahlad

- Erineva konsistentsi ja suhkrusisaldusega
- Kuslapuu ja toompihlakas
- Säilivuskatsed ja tarbijaelistused

Mõned tulemused:

- **Noorem generatsioon** – vähe suhkrut, püreestatud moosid; **vanem generatsioon** – nn tervete marjadega moosid.
- „odavam“ toota püreestatud marjadega moose – jääb ära marjade puhastamise etapp (puhas käsitsitöö).
- Säilivus – kuslapuu ja toompihlaka moosid säilivad väga hästi, kuid avatuna tuleb need tarbida üsna lühikese aja jooksul (2 nädalat).

Kuslapuu- ja toompihlakamoose on kasutanud Pajumäe talu oma piimatoodetes

2. Külmkuiivatus

- tervete viljade külmkuiivatusvõimalused
- **Karusmari** – tervelt külmkuiivatada pea võimatu, poolitatult aga säilitasid hästi oma välimuse ja värskuse
- Külmkuiivatatud marjade ja nendest tehtud jahude vastu on huvi suur
- Külmkuiivatatud aroonia ja ebaküdoonia jahu on kasutatud lisandina Bodyfood toodetes (www.bodyfood.ee)

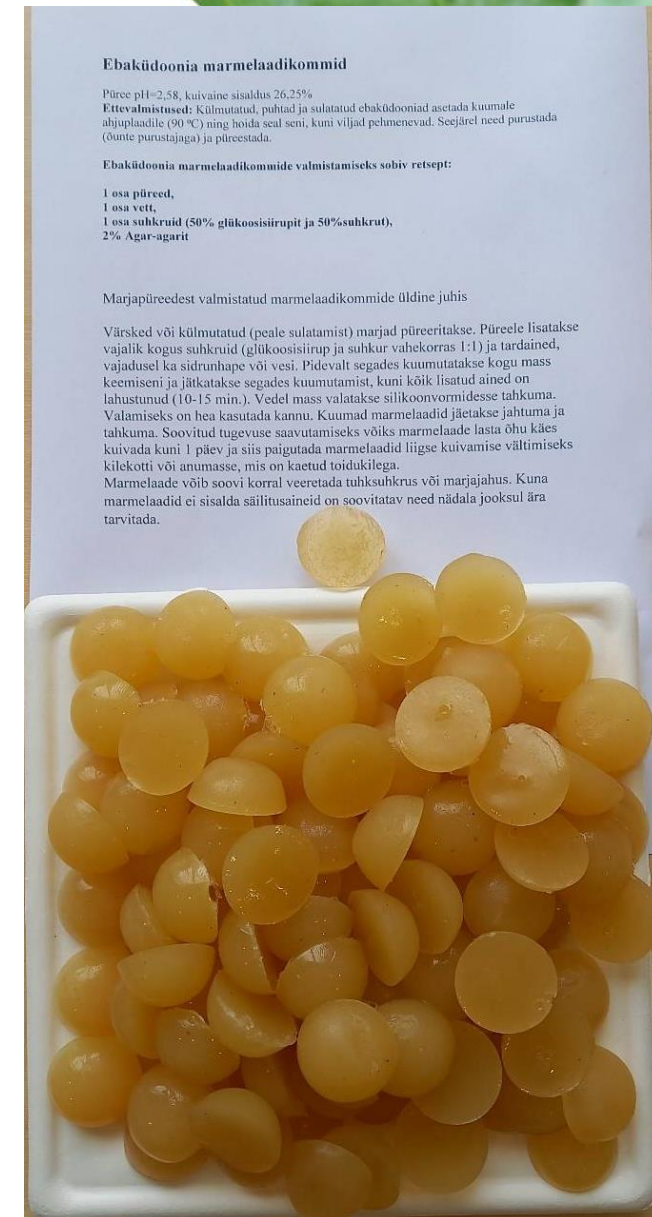
BodyFood rikastatud rukvikama
Looduslikud tervise- ja spordipulbrid

EESTIMAALT PÄRIT NATURAALSED JA SUHKRUVABAD TOIDUPULBRID

3. Marmelaadid

- Valmistamise tehnoloogia, iga kultuuri jaoks sobivad retseptid
- Eesmärgiks võimalikult suurt marjapüree sisaldust (ca 60%), sest turul olevatel marmelaadidel jääb see 3-5% vahele
- Huvitavaid tulemusi:
  - Kõige äratuntavamad ja iseloomulikumad olid **marmelaadikommid, mis valmistati kuskapuust, ebaküdooniast või karusmarjast.**
  - Väljatöötatud retseptide järgi tehtud kommid **sobivad ka vegan maiustusena**, kuid vaid lühiajaliseks säilitamiseks

4. Ebaküdoonia seemneõli

- Suur hulk seemneid, ca 100 tk, ...-15 % kogu viljast
- **Mahlatootmises tekkiv väärtuslik kõrvalsaadus**
- Seemneõli valmistamiseks kohandati...
  1. Seemnete eraldamise tehnoloogiat
  2. Seemnetest õli pressimise tehnoloogiat kasutades SFE-d

Eesmärk selgitada välja ebaküdoonia seemneõli keemilise koostise erinevus sorditi. Tulemus – sordilist erinevust ei esinenud.

5. Meega segatud külmuivatatud marjapüreed

- Maitsemeede atraktiivsus
- Meega sobivad hapukad viljad – ebaküdoonia, karusmari, kusalpuu
- Üllataja – toompihlakaga segatud mesi – toompihlakale omase mandline maitse.
- Aroonia või must leeder ei tule meega segatult üldse esile (maitsetu)
- Üllatavad värvid – punaseviljaline karusmari ja lodjapuu (mannaroosa värvus) ja must leeder (peaaegu must)

Teaduspõhiselt taimsest toorainest kõrge lisandväärtusega tooteni

Täna kuulamast!

Reelika Rätsep

reelika.ratsep@emu.ee

+372 53432842

Kontakt:

Polli aiandusuuringute keskus

Polli, Uus 2, Mulgi vald,

69108 Viljandimaa

www.polli.ee

www.plantvalor.ee

Foto Elmo Riig

Eesti Maaülikool
Estonian University of Life Sciences

www.emu.ee